

НАЙПОШИРЕНІШІ ГРИБНІ ХВОРОБИ ПРОСА В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

С.Г. СТОЛЯР, аспірантка

М.М. КЛЮЧЕВИЧ, кандидат сільськогосподарських наук

Житомирський національний агроекологічний університет

Найважливішою складовою агропромислового комплексу є зернова галузь, що визначає основу економічної безпеки країни. Провідне місце в структурі аграрного сектору економіки України займає зернове виробництво. Від рівня ефективності його розвитку залежить добробут населення, гарантування національної продовольчої безпеки, експортні можливості країни.

Україна є одним з найбільших експортерів зерна в Європі. Для утримання позицій на міжнародному ринку зерна, вітчизняним аграріям необхідно постійно працювати над підвищення ефективності галузі, запроваджувати інноваційні технології з виробництва конкурентоспроможної продукції.

Просо - найбільш поширена та цінна зернокуруп'яна культура, яка має чи не найбільший потенціал урожайності. Це важлива продовольча культура, яка цінна за своїми харчовими і кормовими властивостями, різностороння за використанням.

Згідно розробленої, Міністерством аграрної політики і продовольства України та Національної академії аграрних наук України, галузевої програми «Зерно України -

2015" посівні площі зернових культур в Україні мають становити близько 16 млн. га, у тому числі проса - не менше 0,5 млн. га та валовий збір зерна проса у розмірі - 2365 тис. тонн.

Однією з головних причин зниження урожайності проса є втрати від ураження рослин збудниками хвороб. Недобір врожаю, що спричиняють хвороби, становить 15 - 50 %.

Проведені нами лабораторні дослідження (фітоекспертиза насіння врожаю 2012 - 2013 рр.) та маршрутні обстеження посівів проса в Лісостепу України (Житомирської, Київської та інших областей) встановлено, що найпоширенішими є збудники, які викликають у рослин хвороби: сажку (розвиток якої становив в межах 2-8 %), буру плямистість (8-12 %), кореневі гнилі (4 -8 %) та інші.

Звичайна сажка проса (*Sphacelotheca destruens* (Schlecht. S. *panicum*-*miliacei* (Pers.) Budak; *Sorosporium panicum*-*miliacei* (Pers.)) - виявлена у фазі викидання волоті. На уражених сажкою рослинах суцвіття мало вигляд чорного жовна, яке вкривалося сіривато-бурою тонкою оболонкою.

Із утворених на рослинах тріщин висипалася чорна спорова маса, а провідні пучки, які мали вигляд тонких ниток чорного кольору залишалися не зруйнованими.

Бура плямистість, або гелмінтоспоріоз (*Drechslera panicum*-*miliacei*) - перші ознаки хвороби проявилися на сході: на листках світло-зелені плями, які поступово буріли.

Інтенсивно хвороба розвивалася на листі дорослих рослин у вигляді видовжених, еліптичних, буруватих плям з облямівкою. У вологу погоду на плямах з'являвся сіро-бурий наліт, листя в'януло та відмирало.

Кореневі гнилі (*Helminthosporium panicum*-*miliacei* Nisikado) — хвороба викликала побуріння і деформацію проростків, які часто гинули ще до виходу колеоптиле на поверхню ґрунту. При появі сходів на листках утворювалися бурі смуги та плями. Спостерігалось побуріння кореневої системи та прикореневої частини стебла у вигляді бурих штрихів.

Для забезпечення одержання сталих врожаїв високої якості необхідно впроваджувати систему захисту, яка базується на раціональному використанні організаційно-господарських, агротехнічних, хімічних, біологічних та інших заходів.

Одними з основних заходів захисту проса від хвороб є дотримання вимог зональної технології вирощування (обробіток ґрунту, система удобрення, строки сівби і норми висіву насіння), використання стійких до хвороб сортів, своєчасне застосування засобів захисту тощо.

Особливу увагу слід приділяти агротехнічним і організаційногосподарським прийомам, що дасть змогу попередити масове поширення збудників хвороб, зменшити використання хімічних засобів та забезпечити більш ефективне їх використання.